

ישיבת סוכה לחולים ומלווים בסוכות ציבוריות בבתי חולים ובסוכות פרטיות

בתקופת הקורונה

מגפת הקורונה מעלה מדי יום בפני פוסקי ההלכה שאלות חדשות בכל תחומי החיים. בפרט בתקופת החגים, סוגיות רבות הנוגעות לקיום מצוות התורה דורשות מענה הלכתי בכדי לאפשר את קיום המצוות מחד, ואת השמירה הקפדנית על כללי הזהירות מאידך. להלן נעסוק בשאלה מעניינת שהועלתה בימים אלו בפני מרן רבינו הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א.

בבתי חולים יהודיים מסביב לעולם נהוג מדי שנה לבנות סוכה כשרה לרווחת החולים ומלווייהם. בסוכות אלו ניתנת לזקוקים לכך האפשרות לסעוד את סעודות החג. מטבע הדברים, אין אפשרות לבנות סוכה שתכיל ברווח את כל החולים והמלווים הרוצים לשהות בה, ובפרט בליל יום טוב הסוכה עמוסה במבקרים.

השנה, כאשר נדרשת הקפדה על ריחוק חברתי, ובפרט בבתי החולים, הציגו רבני בתי חולים את הבעייתיות שבקיום סעודות המוניות בסוכה הציבורית של בית החולים. אפידמיולוגים שהתבקשו לחוות את דעתם בנושא הורו לאפשר ביקורים קצרים של חולים ומלווים בסוכה, במספר משמרות, בכדי שיהיה ניתן לשמור על ריחוק בין המבקרים. לדעתם, תתאפשר לכל היותר שהייה של מספר דקות, זמן שיספיק לעריכת קידוש ואכילת כזית בלבד, ולאחר מכן יצטרכו המבקרים לשוב לחדרם ולסעוד את המשך סעודת החג. הרבנים ביקשו את ההתייחסות ההלכתית להוראה זו, שהרי חל איסור מן התורה על אכילת קבע מחוץ לסוכה.

הסוגיה ההלכתית שמתוכה ניתן המענה לשאלה זו נמצאת במסכת סוכה (דף כה, א) ואילך. כך שנינו במשנה שם:

”שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. חולין ומשמשיהם פטורין מן הסוכה”.

הגמרא על אתר עוסקת במקור ההלכה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. בפשטות, זהו הטעם לפטור את שלוחי המצוה ואת משמשי החולים, ששניהם עסוקים במצוה. אך החולה עצמו, לעומתם, בפשטות אינו עוסק במצוה, ולכן יש צורך לבאר מדוע הוא פטור מן הסוכה.

לשם כך נלמד קטע קצר מן הגמרא (שם כו, א):

"חולים ומשמשיהם. תנו רבנן: חולה שאמרו - לא חולה שיש בו סכנה, אלא אפילו חולה שאין בו סכנה, אפילו חש בעיניו, ואפילו חש בראשו. אמר רבן שמעון בן גמליאל: פעם אחת חשתי בעיני בקיסרי, והתיר רבי יוסי בריבי לישן אני ומשמשי חוץ לסוכה. רב שרא לרב אחא ברדלא למגנא בכילתא בסוכה משום בקי. רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא למגנא בר ממטלתא משום סרחא דגרגישתא. רבא לטעמיה דאמר רבא: מצטער פטור מן הסוכה. - והא אן תנן: חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה. חולה - אין, מצטער - לא! - אמרי: חולה - הוא ומשמשו פטורים, מצטער - הוא פטור, משמשו לא".

מבואר בדברי הגמרא, שיש שתי פטורים נפרדים בנושא. האחד הוא פטור החולה, שנאמר אפילו בחולה שאין בו סכנה, אפילו רק חש בעיניו או בראשו, וגם משמשו פטורים מן הסוכה. השני הוא פטור ה"מצטער", כאשר הדוגמאות שהובאו לכך בגמרא הוא מי שמצטער מחמת זבובים או סירחון שיש בסוכה (ומשמשו אינם פטורים). אך הגמרא אינה מבארת מהו הטעם לפטור זה.

פטור זה של החולה אינו מובן מאליו, שכן בדרך כלל האדם נדרש להתאמץ בכדי לקיים את מצוות התורה. מתוך הסוגיא נראה בפשטות שאיננו זקוקים לדון כאן בכללים הקובעים איזה מאמץ וצער על האדם לסבול בכדי לקיים את כלל מצוות התורה, אלא שזהו פטור ספציפי הנוגע להלכות סוכה.

ואכן, כך פירשו הראשונים. הריטב"א (סוכה כה, א) ועוד ראשונים כתבו שטעם הפטור של החולה הוא מדין "תשבו כעין תדורו", וכפי שכתבו בתוספות ועוד ראשונים גם בטעם הפטור של המצטער. המשנה ברורה (סימן תר"מ ס"ק ו) נקט טעם זה לעיקר. יסוד דין זה הוא שהחיוב לדור בסוכה היא בדומה לדיורו של האדם בביתו. כשם שאם בביתו היה קשה לו לגור בתנאים אלה היה יוצא למקום אחר, כך גם בדיורו בסוכה הוא איננו חייב אם המגורים בה אינם נוחים לו.

לפי זה, בדומה לדברי הפוסקים לגבי מצטער, הפטור לא יחול אלא במידה שהקושי נובע מתנאי הסוכה עצמה, והוא מוקל כאשר הוא דר בביתו, אבל אם התנאים שוים אין סיבה לפוטור משיבת הסוכה.

אמנם, למרות שהערנו שפשטות הסוגיה מורה שפטור החולה הוא ספציפי למצות הסוכה, יש בפוסקים שביארו את טעם הפטור של חולה מן הסוכה על פי הכללים לגבי כל מצוות עשה, אימתי ועד כמה האדם מחויב לסבול עבור קיום המצוה. בבנין שלמה (סימן מז) כתב שכשם

שהאדם אינו נדרש למסור את כל ממונו עבור מצוות עשה, ובשונה ממצוות לא תעשה, כך הוא אינו מחויב למסור את בריאותו, ולכן ככל ששיבת הסוכה מזיקה לבריאותו, הוא פטור ממנה.

עוד מצינו בקובץ שיעורים (חלק ב סימן מו) שדקדק מדברי הגאונים שטעם הפטור של החולה דומה לפטור של ההולכים לדבר מצוה ומשמשי החולה, שהוא מטעם "עוסק במצוה פטור מן המצוה", וכמו כן גם החולה עוסק במצוה של "השבת גופו", בדאגה להחלמתו וריפוי, ומטעם זה הוא פטור מן הסוכה.

בפשטות, לפי הטעם שהאדם אינו מחויב להצטער ולמסור את בריאותו עבור קיום מצוות עשה, לא יהיה החולה פטור מן הסוכה אלא כאשר ישיבת הסוכה מצרעת ומסכנת אותו, אבל כאשר מדובר באי נוחות בלבד, הוא יהיה חייב. וכמו כן, במקרה שאין הבדל בין תחושתו והסיכון עבורו בין הבית לבין הסוכה, הוא יהיה חייב לשבת בסוכה.

אם ננקוט את הטעם של עוסק במצוה, יהיה הפטור תקף לכאורה גם במצב שבו אין הבדל בין הסוכה לבין הבית, שהרי הפטור הוא כללי ונוגע לכל מצוות התורה, שהעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת. אמנם, הדבר יכניס אותנו למחלוקת הראשונים האם האדם פטור מן המצווה גם בשעה שאינו עוסק במצוה, או כשהוא יכול לקיים את שתי המצוות כאחד. במידה שאין הבדל בין ישיבת הסוכה לבין הישיבה בבית, לכאורה לדעות המחייבות את העוסק במצוה בשאר המצוות אם יכול לקיים שניהם או בזמן שאינו עוסק במצוה, הוא יהיה חייב לשבת בסוכה, שכן גם בסוכה הוא יכול לעסוק בצרכי רפואתו בדיוק כמו בבית.

אך גם לפי טעם זה, במידה שיש קשר ישיר בין ישיבת הסוכה לבין מצבו הבריאותי, כגון ששיבת הסוכה מזיקה לבריאותו, הוא יפטר מישיבתה לכל הדעות, משום שההימנעות מישיבת הסוכה היא עצמה עיסוק במצוות הרפואה, והוא נידון גם כמי שכעת עוסק במצוות הרפואה, וגם כמי שאינו יכול לקיים את שתי המצוות, שהרי קיום מצוות הרפואה דורשת הימנעות מהישיבה בסוכה.

לסיכום, לפי שלשת הטעמים שנידונו בטעם פטורו של החולה, בין אם הוא מצד תשבו כעין תדורו, ובין אם הוא מצד הפטור הכללי שבמצוות עשה על נזק בריאותי בקיום מצווה, או מצד עוסק במצוה – כאשר אנו עוסקים בחולה ששיבת הסוכה מחלישה אותו ומזיקה לבריאותו, הוא יהיה פטור ממנה.

עוד יצויין, שלמרות שלפי הטעמים הקשורים למצוות הסוכה נדרש שהצער יהיה מחמת הסוכה, אין המשמעות שדווקא תנאי הסוכה עצמה הם המפריעים, כגון שהסכך אינו מספיק בכדי להגן

מפני השמש הקופחת ומזיקה לבריאותו של החולה. כפי שראינו, גם תנאים סביבתיים אחרים כמו זבובים או סירחון נחשבים כמצערים, והתנאי העיקרי בנושא הוא "צעיר שיש בסוכה, שמוקל במידה שהאדם עובר לביתו". כיוצא בזה גם בחולה. כל מצב שקיים בסוכה שיש בו נזק בריאותי לחולה, ויוקל אם ישוב לביתו, פוטר אותו מן הסוכה.

אך יש לדון בהבדל בין הטעמים, בשאלת ישיבת הסוכה בלילה הראשון. הרמ"א פסק (בסימן תרלט, ה) שהמצטער חייב בסוכה בלילה הראשון (ועיין שם במשנה ברורה שציין לדעות החולקות). וכך כתבו כמה מגדולי הפוסקים גם לגבי חולה (בכורי יעקב סימן תרמ, ו ועוד רבים). הגר"ש¹ אויערבאך (הליכות שלמה סוכות פרק ט) אף התפלל על הפוסקים שהתלבטו אם דין החולה שוה בזה לדין המצטער, שהרי טעמם שוה מצד "תשבו כעין תדורו", ואם פטור זה לא חל בלילה הראשון, דין המצטער והחולה שוים. אך כפי שראינו, אין זה דבר מוסכם, ולכאורה לפי שני הטעמים האחרים בפטור החולה, בין אם מטעם שאינו חייב להזיק לבריאותו בכדי לקיים מצות עשה, ובין לטעם שהוא מדין עוסק במצוה, אין הבדל בין הלילה הראשון לשאר ימי הסוכות.

לאור הדברים, ברור להלכה כי חולה המאושפז בבית החולים, ובודאי שנדרשת ממנו שמירה מירבית על הנחיות הקורונה עוד יותר משאר אדם, פטור מלשבת בסוכת בית-החולים הציבורית שיש בה פוטנציאל הדבקה גבוה, ועליו להיצמד להנחיות מומחי הרפואה, עד כמה בידו לשבת בסוכה. מאחר שעל פי הנחיותיהם יתאפשר לשהות זמן קצר בסוכה, במידה שבליל יום טוב ראשון של החג מוודא החולה שניתן לשבת בסוכה בריחוק חברתי על פי הכללים, יקדש בסוכה ויאכל כזית פת בזריזות.

כלל זה תקף גם עבור מלווי החולה. כפי שראינו דינם הוא כעוסקים במצוה. מאחר שחשיפתם לסיכון להדבקה עלול למנוע מהם את היכולת לעמוד לצד החולה, ברור שגם עבורם אין זה נחשב שיכולים הם לקיים את שתי המצוות – ליווי החולה וישיבת הסוכה. גם אם יש להם זמן פנוי לאכול או לישון בסוכה, במידה שעל פי המומחים שהייתם לזמן מרובה מגבירה את הסיכון להדבקה, נמצא שיש סתירה בין שתי המצוות, והם פטורים מן הסוכה כדין "העוסק במצווה".

לעומת זאת, חולה הנמצא בביתו, אם אינו חולה קורונה שעלול להדביק אחרים ולסכנם, ויכול בנוחות לשבת בסוכתו במזג אויר נעים ללא חשש לבריאותו, חייב בסוכה. כמובן שחולה קורונה פטור מלשבת בסוכה לצד בני משפחה אחרים שאינם חולים, ואף אסור לו לעשות כן, אלא ישתדל לבנות סוכה נפרדת עבורו בכדי לשבת בה (ואם יש לו תסמינים משמעותיים שדינו כחולה, וישיבת הסוכה עלולה להזיק לבריאותו, אזי פטור הוא מן הסוכה כדין החולה שביארנו).